

A GENDERELLENES KULTÚRHARC VALÓDI ARCA
AVAGY EGY ÚJFAJTA POLITIKAI ÉS VALLÁSI FUNDAMENTALIZMUS
MEGJELENÉSE EURÓPÁBAN?

Dr. Perintfalvi Rita

A GENDERELLENES KULTÚRHARC VALÓDI ARCA
AVAGY EGY ÚJFAJTA POLITIKAI ÉS VALLÁSI FUNDAMENTALIZMUS
MEGJELENÉSE EURÓPÁBAN?

írta Dr. Perintfalvi Rita, katolikus teológus

a Magyarországi Teológusnők Ökumenikus Egyesületének elnöke,
a Bécsi Egyetem Katolikus Teológiai Fakultásának óraadó tanára,

a European Society of Women in Theological Research vezetőségi tagja.

Bevezető

Tanulmányomat egy személyes jellegű megjegyzéssel szeretném indítani. Ebben a szemeszterben „Bevezetés a teológiai nő-, férfi- és társadalmi nemi kutatásba”¹ című szemináriumot tartok a Bécsi Egyetem Katolikus Teológiai Fakultásán. Diákjaimmal, köztük kispapokkal, teológusokkal, filozófusokkal és gender studies hallgatókkal együtt járjuk körül azt a kérdést, hogy mit is jelent a „társadalmi nem” fogalma, milyen módon valósítható meg a nemek társadalmi egyenlősége napjainkban, legyen szó akár a mindennapi életről, a család vagy a munka világáról, vagy akár csak az egyházi életről.

Együtt gondolkodunk arról, hogy miként lehetne egy igazságosabb társadalmi és egyházi életet kialakítani, ahol a férfi és a nő azért egyenlő, mert Isten képmását hordozza. És minden olyan törekvés, ami ezt megkérdőjelezi, tulajdonképpen Isten teremtői akaratát hagyja figyelmen kívül. Ha tetszik, úgy is fogalmazhatnánk, hogy ahol a nőket diszkriminálják, ott magát Istent értik félre, aki a bibliai szövegek tanúsága szerint mindig a kicsinyek, a megalázottak és a kitaszítottak pártján áll. Istennek feljűk van opciója (azaz Isten szolidárisan együtt érez velük) – ezt hangsúlyozza Ferenc pápa is. Ezért véleményem szerint a nők társadalmi egyenlőségéről való gondolkodás közel sem csak politikai, ill. egyházpolitikai kérdés, hanem Isten helyes ismeretének a kérdése is. Mondom ezt katolikus teológusnőként, és ezzel hangsúlyozni kívánom azt, hogy a teológiának komoly társadalmi felelőssége van.

A felszabadítás teológiájáról Ferenc pápának köszönhetően újból beszélhetünk. A hit az egyéni élet szintjén megszabadíthat az örömtelenségtől, a céltalanságtól, a félelmeztől, a lelki fájdalomtól, az elveszettség és a reménytelenség érzésétől. Közösségi, társadalmi szinten

¹ A tantárgy címe eredeti nyelven: „Einführung in die theologische Frauen-, Männer- und Geschlechterforschung”.

pedig a felelősen megélt hit felszabadíthat a társadalmi igazságtalanság, az elnyomás, az alárendeltség, a nyomor, a hátrányos megkülönböztetés, a kirekesztés alól. A kettő szorosan összefügg. Egy emberibb és igazságosabb társadalom ugyanis csak akkor jöhet létre, ha képesek vagyunk meglátni elesett embertársunkban a szenvedő Isten arcát, aki mellett nem mehetünk el tétlenül.

Politikai és/vagy vallási fundamentalizmus?

Tanulmányomban egy olyan jelenséget elemzek, amelynek gyökere a politikai és/vagy vallási fundamentalizmus, amelyből kirekesztő és megbélyegző gyűlölködés születik. A folyamat különös abszurditása az, hogy miként lehet a szeretet vallását felhasználni arra, hogy bizonyos embercsoportokból, eszmékből, gondolatrendszerekből – akiket és amiket talán alig ismerünk – mások félelmetes ellenségképet kreáljanak, bennünket pedig jóhiszeműen egyfajta „szent” harcra hívjanak ezzel a kreált ellenséggel szemben, aki lehet, hogy közel sem olyan fenyegető és veszélyes, mint amilyennek mások lefestik.

A dialógus szükségessége

A fundamentalista szűklátókörűség és ítélező mentalitás legfontosabb megelőző gyógymódja: a párbeszéd. Ezért a dialógus folytatása elengedhetetlen az egyház számára is, ami soha nem zárkozhat el attól, hogy párbeszédet folytasson annak a kornak a kultúrájával, tudományával, gondolatrendszereivel, ami körülveszi őt. Ennek a dialógusnak a fontosságát hangsúlyozza a II. Vatikáni zsinat *Gaudium et spes* c. (Az Egyház a mai világban, 1965) konstitúciója:

E dialógus vágya, melyet egyedül az igazság iránti szeretet és a kellő okosság vezérel, a magunk részéről senkit sem rekeszt ki: azokat sem, akik az emberi szellem csodálatos értékeit megbecsülik ugyan, de Szerzőjüket még nem ismerik el, s azokat sem, akik ellenfelei az Egyháznak, és különféle módokon üldözik. Mivel az Atyaisten mindenkinek kezdete és célja, valamennyien a testvériségre vagyunk hivatva. Így tehát ugyanazon emberi és isteni meghívás birtokában erőszak és hamisság nélkül, igaz békében működhetünk együtt, és kell együttműködnünk a világ építésében. (GS 92)

A zsinat olyan ateista szellemi vagy politikai áramlatokra gondol, melyek az Egyházat üldözik, és még a hozzájuk való viszonyulásban is az erőszakmentességre és a békés együttműködésre hív fel, hiszen a közös Atyaisten révén valamennyi ember testvér, aminek a felelősségét komolyan kell vennünk. A cikkem középpontjában álló a „nemek társadalmi egyenlőségét” hirdető eszmék pedig egyáltalán nem egyházellenesek. Céljuk a férfiak és a

nők társadalmi egyenlőségének megvalósítása – ami egyáltalán nem ellentétes az egyház testvéri egyenlőségre építő jézusi ideáljával. Sőt, annak egyfajta kibontakoztatása.

A genderperspektíva integrálása az egyházi cselekvésbe

Ezt ismerte fel a németországi Evangélikus Egyház, amikor 2014. április 7-én Hannoverben megnyitotta *A genderkérdések az egyházban és teológiában* elnevezésű Tanulmányi Centrumát. Az intézmény tanácsának akkori elnöke, Nikolaus Schneider a létesítményt megnyitó beszédében „a férfiakból és nőkből álló egyházi közösség víziójáról beszélt, ahol mindenkinek nemétől függetlenül létjogosultsága kell, hogy legyen ahhoz, hogy személyes karizmáit egyenrangú módon használhassa és kibontakoztassa”. Az új Centrumnak ezért támogatnia kell – hiteles tudományos munkára alapozva – „a genderperspektíva integrálását az egyházi cselekvésbe és azt, hogy mindez gyümölcsözően befolyásolja egyházunk fejlődését”.² Maga Schneider is őszintén elismerte beszédében, hogy neki sem volt mindig könnyű az elmúlt negyven évben „a női mozgalom és a feminista teológia meglátásait és elvárásait tiszteletben tartani vagy elfogadni”. Mégis megtanulta, hogy mennyire nélkülözhetetlenek ezek a meglátások és elvárások „a testvéri egyház víziója számára”. Ezért Schneider minden olyan „polemikus kritikát” elutasít a genderperspektívával szemben, amely azt csupán „tévútnak és fenyegetésnek” tekinti, de nem hajlandó meglátni benne a „lehetőséget a még több egyenlőség elérésére”.³

A „társadalmi nem” azaz a „gender” fogalma

Mivel írásom egy olyan jelenséget kíván bemutatni, amely mögött bizonyos fogalmak félreértése, ill. félremagyarázása húzódik meg, fontosnak tartom, hogy kezdetben tisztázzunk néhány olyan alapvető fogalmat, amelyeknek megértése elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy megértsük, miről is van szó igazából.

A „biológiai nem” (sex) és a „társadalmi nem” (gender)

Először is fontos, hogy tudatában legyünk a „biológiai nem” (sex), illetve a „társadalmi nem” (gender) fogalmának jelentésbeli eltéréseivel. A „sex” nem más, mint a férfiak és nők közti

² http://www.fsbz.de/medien/Vortraege/14_Eroeffnung_Studienzentrum/TischredeNikolausSchneider.pdf. Az internetes cím leghívása 2015. 05. 18-án történt.

³ Uo.

biológiai, anatómiai különbségek összessége. Ezzel szemben a „gender”⁴ a férfiak és a nők közti társadalmilag kialakult különbségeket jelenti, amelyek az adott társadalmi kontextussal együtt folyamatosan változnak. A gender függ továbbá az etnikai származástól, vallástól, oktatástól, társadalmi osztálytól, de még a minket körülvevő földrajzi, gazdasági és politikai környezettől is.

A gender ilyen értelemben azokat a férfiaknak és a nőknek tulajdonított szerepeket foglalja magába, melyeket felnőtté válásunk során sajátítunk el. Tehát ezek a különbségek nem velünk születnek, hanem a társadalmi szocializáció során tanuljuk meg őket. A különböző kultúrák eltérően határozzák meg a nemek társadalmilag kívánatos viselkedését, szerepeit és személyiségjellemzőit, amelyek természetesen egy adott kultúrán belül is állandóan változnak.⁵ Ezek a viselkedési modellek egy bizonyos sztenderdet állítanak számunkra, és befolyásolják, hogy a nemünktől függően – akár férfiként akár nőként – milyen szerepünk lehet a társadalmi életben.

Nézzünk ehhez egy egyszerű példát! Jólehet kizárólag a nők képesek gyermeket hozni a világra, ez mégsem határozza meg, hogy ki nevelhet fel egy gyermeket vagy láthatja el a háztartásbeli feladatokat. Az előbbi biológiai nemünkből fakadó tulajdonság, míg utóbbi a gendertől függő viselkedés. A pszichológia álláspontja szerint a gyermeknek nem csupán az anyára van szüksége ahhoz, hogy fejlődése egészséges legyen, hanem az apára is. Vagyis leegyszerűsítve elmondhatjuk, hogy a nevelés a szülők együttes feladata. Azt pedig nyilván senkinek nem kell bizonygatni, hogy főzni és háztartási munkát végezni a férfiak is képesek.

A probléma ott kezdődik, ha valaki a nők társadalmi vagy éppen egyházi életben betöltött szerepeit és lehetőségeit pusztán biológiai adottságaik alapján – vagyis, hogy ők képesek szülni – akarja meghatározni. Azaz aki azt állítja, hogy egy nő pusztán azért nem lehet pl. politikus, tudós, üzletvezető vagy éppen spirituális mester, mert ő nő, és ennél fogva elsődleges feladata gyermekek szülése, az súlyosan diszkriminálja a nőket, hiszen kirekeszti őket a társadalmi életből, melyben nekik – emberi méltóságukból fakadóan – éppúgy joguk

⁴ EMPLOYMENT & EUROPEAN SOCIAL FUND, EQUAL Guide on Gender Mainstreaming 2005. A „gender” fogalmának meghatározása a dokumentumban eredeti nyelven a következő: „Gender: the social differences or roles allotted to women and to men, roles that are learned as we are growing up, change over time, and depend on our culture, ethnic origin, religion, education, class and the geographical, economic and political environment we live in. These models of behaviour set the standard and influence who we are apart from our sex. For example, while only women can give birth (biologically determined), biology does not determine who will raise the children (gendered behaviour) nor do the domestic chores. So gender describes the set of qualities and behaviours expected from men and women by their societies and forms their social identity. An identity that differs from culture to culture and at different periods in history.” Forrás: http://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/data/document/gendermain_en.pdf (Letöltés: 2015. 05. 19).

⁵ Rita L. ATKINSON /HILGARD/Edward E. SMITH/Susan NOLEN-HOEKSEMA/Barbara L. FREDRICKSON /Geoffrey R. LOFTUS, *Pszichológia*. Harmadik kiadás, Budapest 2005, 18.

van részt venni, mint a férfiaknak. És mindez nemcsak a nők érdekét szolgálja, hanem a társadalom és az egyház érdekét is, ami a nők aktív és termékenyen alkotó jelenléte nélkül nagy hiányt szenved. Nagyon örömteli jelenségnek tartom azt, hogy a nők társadalmi és egyházi életben való szerepvállalásának fontosságát a Katolikus Egyház is felismeri, és maga Ferenc pápa számtalan megnyilatkozásában is hangsúlyozza. Ferenc pápa és a nők viszonyának kérdéséhez a későbbiekben még visszatérek.

A „gender equality” fogalma

A témakör mélyebb megértéséhez fontos megemlíteni a gender equality, azaz a „nemek közötti egyenlőség” fogalmát, melynek lényege, hogy a nők és férfiak különböző viselkedését, helyzetét és szükségleteit ugyanúgy, egyenlően értékeljék és kezeljék. Kizárják a lehetőséget annak, hogy nemi alapon megkülönböztessék őket – akár a férfit, akár a nőt – ezzel egyenlőtlen bánásmódot alkalmazva velük szemben.⁶

A „gender mainstreaming” fogalma

A nemi egyenlőségre épül az úgynevezett gender mainstreaming⁷ módszer, melynek célja az egyenlőség megteremtése és annak elérése, hogy ez a társadalomban meghatározó gyakorlattá váljon. Ennek a szemléletnek meg kell jelennie a tervezés, a végrehajtás, az ellenőrzés és az eredmények kiértékelésének fázisában is.

Vagy ahogy Hans Joas német szociológus és társadalomfilozófus fogalmazza:

a *gender mainstreaming* („a nemek közötti egyenlőség szempontjának fősodorba helyezése”) azt jelenti, hogy a társadalmi élet minden síkján, minden egyes döntésnél tekintettel kell lenni a nők és a férfiak különböző élethelyezeteire és érdekeire, azért, hogy a „nemek” társadalmi egyenlősége megvalósuljon.⁸

⁶ EMPLOYMENT & EUROPEAN SOCIAL FUND, EQUAL Guide on Gender Mainstreaming, 2005. A „gender equality” fogalmának meghatározása a dokumentumban eredeti nyelven a következő: „Gender equality: that the different behaviour, aspirations and needs of women and men are equally valued and favoured and do not give rise to different consequences that reinforce inequalities.” Forrás:

http://ec.europa.eu/employment_social/equal/consolidated/data/document/gendermain_en.pdf (Letöltés: 2015. 05. 19).

⁷ UO. A „gender mainstreaming” fogalmának meghatározása a dokumentumban eredeti nyelven a következő: „Gender mainstreaming: to make gender equality part of this dominant (mainstream) trend in society so that women and men benefit equally. It means looking at every step of policy – design, implementation, monitoring and evaluation – with the aim of promoting equality between women and men.”

⁸ Hans JOAS (szerk.), *Lehrbuch der Soziologie*. 3. erweiterte und aktualisierte Auflage, Frankfurt am Main 2007, 307k.

A fogalom először 1985-ben az ENSZ 3. Női Világkonferenciáján Nairobiban jelent meg, majd tíz évvel később Pekingben a 4. Női Világkonferencián pontosították. 1997/1999-es amszterdami szerződés óta a gender mainstreaming megvalósítása az Európai Unió fontos célkitűzése.

Fontos tudni, hogy a gender mainstreaming – a gyakori félreértése ellenére sem – férfiellenes, nem zárja ki a férfiakat sem a látóköréből. Hiszen egy explicit nőpolitikával szemben a nők és a férfiak egyenlő társadalmi jogállásáról beszél. Mondhatjuk tehát, hogy a genderszemlélet inkluzív, vagyis nem csupán a nőkre koncentrálnak, hanem a nő és férfi közti egyenlőséget hangsúlyozza. Így tehát minden olyan félelem, ami szerint a gender hátrányosan megkülönbözteti a férfiakat, vagy hogy a férfiakat ellenséggé állítja be, teljesen alaptalan.

A genderellenes támadások Európa politikai hadszínterén

Mivel tanulmányom célja elsősorban annak bemutatása, hogy az elmúlt néhány évben Európa több országában is felbukkanó genderellenes hangulatkeltésnek milyen teológiai vonatkozásai vannak, ill. hogyan reagálhat mindezen a modern teológia tudomány, ezért nem szándékozom a kérdés politikai vonatkozásait részletesen tárgyalni. Csak egy rövid bepillantást szeretnék adni ehhez a témára vonatkozó politológiai és szociológiai szakirodalom megjelölésével.

Miről is van szó tulajdonképpen? Ahogy Kováts Eszter és Soós Eszter Petronella fogalmazza politológiai tanulmányában: „A korábbi szórványos érdeklődés után a gender azonban csak most lett ügy, mégpedig transznacionális ügy. Több országban egymástól látszólag függetlenül jelent meg a mozgalom, különböző, a lokális kontextusban releváns ügyek kapcsán.”⁹

A politológusnők cikkükben leírják, hogy miként vált a gender kifejezés mobilizációra alkalmas ellenségképpé, ami által nem csupán a nemek társadalmi egyenlősége került összűz alá, hanem átértelmezték – jócska torzítással félreértelmezték – azokat az alapfogalmakat, amelyekről a bevezetőmben írtam. A gender fogalmáról korábban csak egy kisebb szakmai közönség tudott, most pedig hirtelen különböző kifejezések révén, mint pl. „genderideológia”, „a genderelmélet”, „gender-totalitarizmus”, „genderizmus”, nyelvi és definíciós küzdelem indult, mégpedig széleskörű társadalmi mozgalmak keretében.

⁹ KOVÁTS Eszter/SOÓS Eszter Petronella, „Félelem a dominó-elvtől? A gender-ellenes európai mobilizáció jelensége. Francia esettanulmány és magyar kilátások”, in: *Társadalmi Nemek Tudománya e-Folyóirat*, 2014/2, 106-124, itt 109. Letölthető itt: http://tntefjournal.hu/vol4/iss2/kovats_soos.pdf.

Ezek az önkényesen torzító átértelmezések ahhoz vezettek, hogy egy olyan hamis – sokszor démonizált és karikaturizált – jelentéstartalom jelent meg a gender fogalma mögött, amelyben „sem a gender szakpolitikákkal foglalkozó szakemberek, sem a társadalmi nemek tudományának képviselői nem ismernek magukra.”¹⁰

Ebben a torz és meghamisított értelemben a gender szinonimájává lesz „a homoszexualitás propagálásának, a nem és a szexuális orientáció szabad megválasztásának, a nemek felszámolásának, a pedofiliának, a gyerekek szexualizálásának, a »halál kultúrájának«”.¹¹ Így válik az ún. „genderideológia” – amit csak idézőjelben használhatunk, mégpedig a nemek társadalmi egyenlőségét ért támadások által önkényesen torz tartalmakkal felruházott fogalom megjelölésére – fenyegető világméretű összeesküvéssé, amelynek propagálásban állítólagosan az ENSZ, az EU és a nemzeti kormányok felelősek. Ez a feltételezett összeesküvés le akarja rombolni a demokráciát, ezért minden józanul és tudatosan cselekvő állampolgárnak, valamint aggódó és felelős szülőnek kötelessége ez ellen fellépnie.

Ez a félelemkeltő elmélet úgy beszél a „nemek társadalmi egyenlőségének” kérdéséről, mintha az csupán egy „trójai faló” lenne, amit ha az ember beenged a maga táborába, akkor az éj leple alatt – mint ahogy egykor Trójában – előkészít a titokzatos falóból az elrejtőzött valódi ellenség, ami végül a nemek összemosásához, a férfi és nő, valamint a család identitásának megszüntetéséhez, a kisfiúk lányruhába öltöztetéséhez stb. vezet. Természetesen ez a félelem alaptalan, de mégis hatékony az a retorika és az a politikai stratégia, ami erre épít.

Néhány kutató álláspontja szerint ebben az egész jelenségben nem csupán egy klasszikus konzervatív, a nemek egyenlőségét elutasító ellenmozgalomról van szó, hanem egy újfajta fundamentalizmus ütötte fel a fejét, amely első látásra úgy tűnik, hogy a genderszemléletet támadja, de valójában ennél sokkal többről van szó, amely jelenségben a „gender egy szimbolikus kapocs”.¹²

A genderellenes támadások mibenlétének feltárása a magyar szakirodalomban még csak most indult, ezek közé tartozik Kormos Nikolettnek a *Replika* folyóirat kortárs hazai genderkutatásokról szóló számához 2014-ben írt bevezetője¹³, a fent már említett Kováts Eszter és Soós Eszter Petronella cikk, valamint Balogh Lília 2015 februárjában napvilágot

¹⁰ KOVÁTS/SOÓS, Félelem a dominó-elvtől? 109.

¹¹ Uo. 108.

¹² PETŐ Andrea, „»Anti-gender« mobilisational discourse of conservative and far right parties as a challenge for progressive politics”, in: Eszter KOVÁTS/Maari PÖIM (szerk.), *Gender as symbolic glue. The position and role of conservative and far right parties in the anti-gender mobilizations in Europe*, Budapest 2015. On line is olvasható: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/budapest/11382.pdf>.

¹³ KORMOS Nikolett, „Előszó: A genderideológiáról”, in: *Replika*, 2014/1-2, 7-11.

látott tanulmánya „A nemek közötti egyenlőség normái a »gender-ideológia« diskurzusának tükrében” címmel.¹⁴

A gendertudatos gondolkodás félreértése és félremagyarázása

A következőkben néhány idézetet hozok, melyek a szlovákiai közéletben – politikai és/vagy egyházi (ultra)konzervatív¹⁵ körökben – hangzottak el a 2013 óta eltelt időszakban, és amelyek nagyon jól szemléltetik, hogy a gendertudatos gondolkodást mennyire félre lehet érteni, ill. szándékosan félremagyarázni. A szövegek kiválasztásánál az a szempont vezetett, hogy mire lehetne adekvát teológiai választ keresni, ezért példaként a szlovák püspöki kar 2013. december elsején kiadott pásztori levelét¹⁶ választottam, amely az interneten magyarul is olvasható volt és a magyar templomokban is felolvasásra került. Ezzel a vizsgálódással nem célolok a konkrét felelős szereplők keresése vagy egyfajta bírálata, inkább arra szeretnék rávilágítani, hogy a genderellenes hangulatkelésben milyen tipikusnak mondható retorikai toposzok jelentek meg és terjedtek el. És nem csak Szlovákiában, hanem Portugáliában¹⁷, Lengyelországban¹⁸ is. Szeretném pontosan láthatóvá tenni azt is, hogy ezeknek a toposzoknak mik a gyengéik, miért nem szabad őket kritikátlanul átvenni és használni.

„A halál kultúrájának” hirdetői a „nemek azonosságát” hirdetik

A halál kultúrájának hirdetői egy újabb, a „genderideológiával” hozakodnak elő. Ennek nevében az ún. „nemek azonosságát” hirdetik. (...) Meg akarnak minket győzni arról, hogy a természetből eredően egyikünk sem létezik mint férfi, vagy mint nő. Vagyis a férfit meg akarják fosztani férfi identitásától, a nőt női identitásától, a családot a család identitásától.

¹⁴ BALOGH Lídia, „A nemek közötti egyenlőség normái a »gender-ideológia« diskurzusának tükrében”, in: *Állam és Jogtudomány*, 2014/4, 3-25.

¹⁵ A posztkommunista országokban a katolikus egyház többnyire konzervatív teológiát művel és szemléletében, önértelmezésében, valamint a világhoz, a modern kor emberéhez való viszonyulásában ez a konzervatív vagy ezen túlmenően reakciós, ultrakonzervatív beállítottság jellemzi. De ebből nem szabad levonni azt a következtetést, hogy maga a világegyház összességében ilyen szemléletű lenne. Pl. az osztrák egyházat, a Bécsi Teológiai Egyetemet jellemzi a progresszív, haladó teológia képviselése, és még a konzervatív irány is párbeszédképes, nyitott, gondolkodó, azaz semmiképpen nem fundamentalizmusba hajló.

¹⁶ Vö. A szlovákiai püspöki kar pásztori levele 2013 első adventi vasárnapján. Lehívható <http://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupov-slovenska/c/pastiersky-list-na-prvu-adventnu-nedelu-2013>. Magyarul is olvasható a Magyar Kurír oldalán: <http://www.magyarurir.hu/hirek/szlovak-katolikus-puspoki-konferencia-adventi-korlevele>. Az oldal lehívása 2015. május 27-én történt.

¹⁷ A „genderideológia” célját fejtegeti a portugál püspöki konferencia pásztori levele, ami 2013. november 14-én látott napvilágot. Lehívható volt itt: <http://www.agencia.ecclesia.pt/cgi-bin/noticia.pl?id=97722>. Az oldal jelenleg nem elérhető.

¹⁸ Vö. A lengyel püspöki konferencia pásztori levele 2013 Szent Család vasárnapján jelent meg. Lehívható http://episkopat.pl/dokumenty/listy_pasterskie/5584.1.Pastoral_letter_of_the_Bishops_Conference_of_Poland_to_be_used_on_the_Sunday_of_the_Holy_Family_2013.html.

A „halál kultúrájának hirdetői” Gabriele Kuby kedvenc fogalma, aki egészen bizonyosan sok inspirációt adott ezekhez a most elemzésre kerülő megnyilatkozásokhoz részben írásai, részben pedig személyes jelenléte, előadásai révén. Kubyhoz és írásai bemutatásához később még egy hosszabb teológiai reflexió erejéig visszatérek.

A megfogalmazás üzenete világos, a fogamzástáplálás és az abortusz direkt módon testesíti meg a halál kultúráját, amíg a homoszexuálisok házassága indirekt módon képviseli ugyanezt, hiszen ebből a kapcsolatból élet nem születhet.¹⁹

Visszatérve az ún. „genderideológia” címszóval fémjelzett retorikához. A „genderideológia” kifejezés vált elterjedtté mind a politikai támadásokban Szlovákiában és Lengyelországban²⁰, mind pedig az egyházi nyelvezetben szinte egész Kelet–Közép Európában²¹, amikor a genderszemléletet próbálják bírálni.

A „genderideológia” fogalommal az a legnagyobb probléma, hogy nem takar semmilyen konkrét valóságot. Vagyis tulajdonképpen egyáltalán nem létezik olyan, hogy „genderideológia”. Egy üres fogalomról van szó tehát, amit meg lehet tölteni tetszőleges tartalommal. A valóságban azonban olyan létezik, hogy *genderszemlélet*, *gender studies* azaz *genderelméletek* (többesszám!), *gender mainstreaming*, feminizmus, feminista filozófia, feminista társadalomelmélet, feminista teológia, feminista etika etc. etc.

Mindezek a fogalmak különböző valóságokat írnak le és mégis sok ponton találkoznak szemléletükben, de egyiket sem lehetne „genderideológiának” nevezni.

¹⁹Gabriele KUBY, *Die Gender Revolution – Relativismus in Aktion*, Kißlegg 2006. A könyv megjelent magyar fordításban: *A nemek forradalma. A gender forradalma. A nevelés államosítása*, Budapest 2008, 127-128 és 150. oldal. A 150. oldalon olvasható: „Ha társadalmi normává válna a szexualitással való felelősségteljes bánásmód, mely összhangban van az embernek, mint test és lélek egységének méltóságával, ez átvezethetne a halál kultúrájából az élet kultúrájához. Az abortuszok töredékükre csökkennének; az AIDS-nek nem lenne esélye; a GLBT-k hajlamaikat nem nyilvánosan élnék ki; le lennének fektetve a családi élet alapjai; a megbízható kapcsolatokban pedig növekedne a gyermekvállalásra való készség.” A könyv megjelent lengyel, horvát és olasz fordításban is.

²⁰A lengyelországi történések megértéséhez a következő szakirodalmat ajánlom: Agnieszka GRAFF, „Report from the gender trenches. War against »genderism« in Poland”, in: *European Journal of Women's Studies*, 2014 (21), 431-442; Magdalena GRABOWSKA, *Cultural war or „business as usual”? Recent instances, and the historical origins of a „backlash” against women's and sexual rights in Poland*, Heinrich-Böll-Stiftung 2014: http://pl.boell.org/sites/default/files/uploads/2014/10/cultural_war_or_grabowska.pdf; Agnieszka GRAFF, *Gender és politika, de az az igazi*, 2014: http://www.fesbp.hu/common/pdf/Graff_gender_es_politika_de_az_az_igazi.pdf.

²¹Rebeka J. ANIC horvát ferences rendi szerzetesnő és a pasztorálteológia tudományának doktora írt több cikket is a gender, a politika és a katolikus egyház viszonyáról mégpedig speciálisan a horvát helyzetre és az ott megjelent horvát püspökkari konferencia üzenetére vonatkozólag. Vö. Rebeka J. ANIC, „Der Begriff »Gender« als Anathema Eine Kampagne der kroatischen Bischöfe als Beispiel”, in: *Herder Korrespondenz* 2015/3 (69), 157-161; Rebeka J. ANIC/Jadranka BRNCIC, „Missverständnisse um den Begriff »Gender«. Überlegungen anlässlich einer Botschaft der kroatischen Bischofskonferenz”, in: *Concilium* 2015/1 (51) 121-126; Rebeka J. ANIC, „Gender, Politik und die katholische Kirche. Ein Beitrag zum Abbau der alten Geschlechterstereotypen”, in: *Concilium* 2012/4 (48) 373-382.

Mi értelme vagy célja lehet akkor ennek a szóhasználatnak? Lengyelországban a heves gendertámadások közepette elhangzottak olyan kijelentések is, miszerint „a genderideológia veszélyesebb, mint a fasiszmus és a kommunizmus együttvéve”²².

A vasfüggöny leomlása után az egyháznak nagyon rövid idő alatt kellett konfrontálódnia a modern kor pluralizmusának roppant terhével. Mindez addig csak Nyugat-Európa egyházai számára jelentett kihívást. Ez a konfrontáció a hívő embereket is érinti, akik ma már nem állnak olyan egyértelműen az egyház mögé, mint ahogy azt a kommunizmus idején a közös ellenállás során megtették. A kérdés most így inkább az, hogy vajon a „genderideológiával” szembeni ellenállás képes-e újból mobilizálni és szövetségbe vonni a katolikusokat.²³

A kommunizmus idején a legerősebb ellenállás talán éppen a lengyel katolikus egyház részéről bontakozott ki, ami nagyon komoly társadalmi bázissal rendelkezett. Talán éppen ezért működhetne most ismét jól egy ilyen erőteljes hangnemű harcias felhívás, ami az új közös ellenség, a gender ellen aktiválni tudná a hívő embereket. És ezáltal talán erősödhetne is az egyház – a rendszerváltás óta – egyre gyengülő társadalmi hatóereje.

Mi még a probléma a fent hozott idézettel? „A halál kultúrájának hirdetői egy újabb, a »genderideológiával« hozakodnak elő. Ennek nevében az ún. »nemek azonosságát« hirdetik.” Itt a „nemek azonosságának” fogalmát használják az angol *gender equality* kifejezés fordításaként. Amit helyesen a „nemek közötti társadalmi egyenlőségnek” kellene fordítani és semmiképpen nem „azonosságnak”. Itt nyilvánvalóan egy tudatos fordítói csúsztatásról van szó, amely éppen a genderszemlélet lényegét értelmezi felfelé.

Ez a fogalom helyesen értve semmiképpen nem jelenti a biológiai nemek célzatos megszüntetését vagy eltűnését, amit az idézet sugall. A férfiak identitását nem szüntetné meg az, ha a nők a társadalmi és pl. az egyházi élet minden területén velük egyenlő módon szerepet vállalhatnának. És ha a nők ezt megtehetnék, az nem jelentené női identitásuk megszűnését. Ha egy nő pl. orvos, ügyvéd, tanár, teológus vagy politikus, attól még nyugodtan nő maradhat. Ez a fajta társadalmi szerepvállalás nem változtatja meg a nő női identitását. Hiszen itt nem a nő biológia sajátosságairól van szó, hanem a társadalmi életben betöltött szerepéről. A biológiai nem adott és nem változik – ezzel szemben a társadalmi nem

²² Vö. Tadeusz Pieronek lengyel püspök nyilatkozata:

http://www.nytimes.com/2014/01/27/opinion/sierakowski-the-polish-churchs-gender-problem.html?_r=0. Az oldal lehívása 2015. május 27-én történt.

²³ Gerhard MARSCHÜTZ, „Trojanisches Pferd Gender? Theologische Anmerkungen zur jüngeren Genderdebatte im katholischen Bereich”, in: Kerstin SCHLÖGEL-FLIERL/ Gunter M. PRÜLLER-JAGENTEUFEL (szerk.), *Aus Liebe zu Gott - im Dienst an den Menschen. Spirituelle, pastorale und ökumenische Dimensionen der Moraltheologie*, Münster 2014, 433-456, itt 438.

(azaz a gender) változó dolog, függ az adott kultúrától stb., ahogy a bevezetőmben már tárgyaltam ezt a kérdést.

Csak egy példát említve arra, hogy ez a félelem és félelemkeltés nem most jelenik meg először a történelemben. Amikor a női mozgalmak Európában az 1900-as évek elejétől kezdve síkra szálltak a női választójog bevezetéséért, gyakran hozták fel ellenük azt a riogató elképzelést, hogy ha a nők is szavazhatnak, akkor ez megfosztja őket a női mivoltuktól, és a férfiak pedig emiatt férfiatlanná válnak. Mai szemmel már értjük, hogy ez a félelem alaptalan és teljesen abszurd volt. Valószínű, hogy száz év távlatából ugyanilyen túlzónak tűnik majd minden félelem a gendertudatos szemlélettel kapcsolatban is.

A „szodomaini ideológia” bevezetése az iskolákba

Következzen most egy újabb szöveg, amelynek gondolatai toposzként sokszor és különféle kontextusban megismétlődtek a vizsgált genderellenes hangulatkeltésben Szlovákiában:

A „nemek azonosságának” aktivistái nem adják fel, hanem a megfelelő alkalmat várják arra, hogy a törvényhozás segítségével a kezükbe kaparinthassák az oktatás és nevelés folyamatát is, és ezt a „szodomaini ideológiát” bevezethessék az iskolai és óvodai nevelésbe. Olyan nevelési folyamatról volna szó, amely a gyermeket nemcsak megfosztaná a méltóságától, hanem erkölcsileg és pszichikailag is nyomorékká tenné. A gyermeknek nem adná meg azt a lehetőséget, hogy érett férfivé és érett nővé fejlődjön.

A „szodomaini ideológia” nagyon erős kifejezés, főként azok számára, akik ismerik a bibliai történetet. De miről is van szó ténylegesen? Mit is jelent valójában a gendertudatos nevelés? Arról a tényről van szó, hogy mivel az emberek fejében nincsen még benne, hogy mit is jelent a férfi és a nő társadalmi egyenlősége, ezért erre őket először meg kell tanítani. Véleményem szerint egy társadalom fejlettségének igen fontos fokmérője, hogy miként viszonyul a férfi és a nő társadalmi egyenlőségének kérdéséhez. Ahol ezt a fajta érzékenységet még nem szívták az anyatejjel együtt magukba az emberek, ott a nevelés az egyetlen eszköz, amivel eredményeket lehet elérni.

Itt konkrétan arról lenne szó tehát, hogy a nemi viselkedési sztereotípiák erősítését kerülni kell a nevelésben. És ez aztán később felnőttkorban elősegíthetné a nemek társadalmi egyenlőségével kapcsolatos előítéletek lebontását. De nézzünk ehhez egy nagyon egyszerű példát! Gondoljunk arra, hogy a főzés, a gyereknevelés, a másokról való gondoskodás hagyományosan női szerepnek számít. Ezzel szemben ha egy komolyabb cég vagy bank, párt, egyház vezetői pozíciójáról van szó, akkor ahhoz kapásból egy férfit társítunk.

A gondolkodásunkat ezen a ponton azok a társadalmi minták határozzák meg, amelyekbe belenőttünk, ill. amelyekbe beleneveltek minket. Hiszen azt, hogy ki tud jól főzni, semmiképpen nem az határozza meg, hogy ki milyen biológia nemmel született. A gyerekevelés feladatában pedig sosem szabad elfelejtenünk az apák felelőségéről sem, különösen korunkban, amelyet Prof. Zulehner – a Bécsi Egyetem Katolikus Teológiai Fakultásának volt dékánja – szavaival élve az ún. „felül-anyásodás”, ill. „alul-apásodás” jellemez. Gondolom a fogalmak magukért beszélnek. A családokból eltűnő apák, akik elsődlegesen a kenyérkeresettel vagy karrierjük építésével foglalkoznak, nincsenek jelen a család és gyermekük életében. Ma már elvitathatatlan az a pszichológia által feltárt tény, hogy a gyermeknevelés nem a nő, hanem a szülők feladata. A gyermeknek az egészséges személyiségfejlődéséhez nem az anyára, hanem a szüleire van szüksége. Így hát az a logika, ami a nőket anyasági szerepük hangsúlyozása révén és őket a gyermeknevelés kizárólagos felelőseivé téve ki akarja szorítani a társadalmi életben való aktív részvételből, nem csak idejétmúlt, de erőteljesen ellentmondásos is.

Emellett érdekes lenne eljátszani egy olyan vízióval, ahol a nők sokkal erőteljesebben jelen lehetnek a társadalmi, gazdasági, politikai és egyházi élet formálásában.²⁴ Vajon milyen lenne az a társadalom, az a közélet, ill. az az egyház? Tényleg félni kellene attól, hogy mindaz, amit Isten a nőknek adott, rossz irányba vinné a dolgokat? Ha valaki a férfi és nő istenképűségét (Teremtés könyve 1. fejj. 26-28-as versek és 2. fejj. 4b-25) és a nekik adott áldást és a közös hivatást a föld felett való uralom gyakorlására – ami nem leigázást, hanem felelős munkálkodást jelent Isten helyetteseként a világban – komolyan veszi, az nem kételkedhet abban, hogy mi is volt Isten eredeti terve az emberrel. Valójában ott – és csak ott – valósul meg Isten terve, ahol a férfi és nő együtt, egyenlő társaként vesz részt a társadalmi, politikai és egyházi élet formálásában. Mindaddig, amíg ez nem történik meg, csak úton vagyunk ahhoz, amit Isten megálmodott ezzel a világgal.

Visszakanyarodva hát az ovihoz, ahonnan elindultunk. Mit okozna az, ha az oviban a fiúk is főzőcskéznének, ill. a lányok is focizhatnának? Tényleg annyira fenyegető ez a vízió? Érdekes lenne ezt az egészet a Teremtés könyvének üzenete alapján még egyszer újragondolni.

²⁴ Részlet egy a FERENC pápával a Vatikáni Rádióban 2013 októberében készített interjúból: „A nők mély kérdéseket tesznek fel, melyeket nekünk kellene feltennünk. Az egyház nem lehet önmaga a nők és az ő szerepvállalásuk nélkül. Az egyháznak elengedhetetlenül szüksége van a nőkre. (...) A ma kihívása reflektálni a nő speciális szerepére ott is, ahol az egyházi élet különböző területein az autoritást gyakorolják.”

Ennek a fejezetnek a lezárásaként álljon itt még egy utolsó idézet.

A halál kultúrája valóban fenyegeti a nemzet létét. Ilyen vészhelyzetben az előző nemzedékek nem haboztak a haza érdekében az életüket is feláldozni. Részünkről egyelőre nem kell ekkora áldozatot hozni, ám legyünk éberek. Elővigyázatosságra hívjuk fel a hatalmon lévőköt minden szinten, a szülőket, az iskolai önkormányzatokat és minden jó szándékú embert. A halál kultúráját már a csírájában utasítsuk vissza. Bármilyen választás esetén csupán olyan jelöltre voksoljunk, aki elutasítja a halál kultúráját. Ellenkező esetben lebecsülnénk azokat az őseinket, aki a haza érdekében az életüket áldozták.

Az „életüket is feláldozni” kifejezés számomra egy háborús kiáltvány hangnemét idézi, ami biztosan nem szolgálja a párbeszédet, sem a társadalmi békét. A háborúra való visszautalás annyit jelent, hogy akkor is küzdeni kellett egy bizonyos ideológiával, azaz a fasiszmissal szemben, most pedig épp olyan elszántan kell küzdeni a „genderideológiával” szemben, mert az ugyanolyan veszélyes.

Azt, hogy a szöveg miért íródott, miért került a gender hirtelen a figyelem középpontjába, egyértelműen mutatja a következő megfogalmazás: „választás esetén csupán olyan jelöltre voksoljunk,…” Azt hiszem, ezt nem szükséges tovább magyarázni.

Gabriele Kuby: A nemek forradalma 2006²⁵, A globális szexuális forradalom 2012²⁶

Ha azt a kérdést vizsgáljuk, hogy milyen írások biztosíthattak és biztosítanak szellemi táptalajt a „genderideológia” elleni hadjáratához Szlovákiában, Lengyelországban és Horvátországban, akkor gyorsan eljutunk Gabriele Kuby két írásához, amelyekben ezt a problémát taglalja. Jóllehet a gendertematikának a teológiai szakirodalomban ezernyi komoly tudományosan megalapozott elemzése létezik, amelyek közül itt a lábjegyzetben csak néhány példát hozok.²⁷ Ezekkel a példákkal szeretném illusztrálni, hogy a gender kategóriája, a

²⁵ Gabriele KUBY, *Die Gender Revolution – Relativismus in Aktion*, KiBlegg 2006. A könyv megjelent magyar fordításban: *A nemek forradalma. A gender forradalma. A nevelés államosítása*, Budapest 2008. A könyv megjelent lengyel, horvát és olasz fordításban is.

²⁶ Gabriele KUBY, *Die globale sexuelle Revolution. Zerstörung der Freiheit im Namen der Freiheit*, KiBlegg 2012. Magyarul is elérhető: *A globális szexuális forradalom. A szabadság elpusztítása a szabadság nevében*, Budapest 2012. Időközben megjelentek a lengyel, szlovák, cseh és horvát fordítások is.

²⁷ Irene DINGEL (szerk.), *Feministische Theologie und Gender-Forschung. Bilanz, Perspektiven, Akzente*, Leipzig 2003; Margit ECKHOLT/HEIMBACH-STEINS (szerk.), *Im Aufbruch – Frauen erforschen die Zukunft der Theologie*, Ostfildern 2003; Isolde KARLE, „Da ist nicht mehr Mann noch Frau ...”. *Theologie jenseits der Geschlechterdifferenz*, Gütersloh 2007; Ingrid LUKATIS/Regina SOMMER/Christof WOLF (szerk.), *Religion und Geschlechterverhältnis*, Opladen 2000; Elisabeth MOLTMANN-WENDE, *Das Land, wo Milch und Honig fließt. Perspektiven einer feministischen Theologie*, Gütersloh 1985; Elisabeth SCHÜSSLER FIORENZA, *Grenzen überschreiten. Der theoretische Anspruch feministischer Theologie*, Münster 2004; Dorothee SÖLLE, *Gott denken. Einführung in die Theologie*, Stuttgart⁵ 1994; Heike WALZ/ David PLÜSS (szerk.), *Theologie und*

gendertudatos szemlélet mennyire fontos szerepet játszik a modern teológiai kutatásban. A gender az összes teológiai diszciplína számára fontos kutatási aspektus, legyen szó akár bibliatudományról – melynek én is művelője vagyok –, akár egyháztörténelemtől, etikáról, gyakorlati teológiáról, mint pl. lelkipásztorkodás, hitoktatás vagy a fiatalok nevelése. Ebből a szakirodalomból, ha valaki veszi a fáradságot, ténylegesen meg lehet ismerni, hogy mit is gondol a teológia tudomány a gender és a teológia, a gender és vallás kapcsolatáról.

Sajnos Magyarországon ennek a szakirodalomnak a nagy része nem hozzáférhető, és csak nagyon kevés tanulmány lett magyar nyelvre lefordítva. Így érthető is Kuby könyvének népszerűsége, ami megjelent magyar nyelven, sőt az interneten ingyenesen letölthető pl. a KDNP oldaláról. Mindez végül könnyen oda vezetett, hogy itthon bizonyos egyházi körökben ez a könyv vált etalonná, ezt a könyvet ajánlják és népszerűsítik roppant nagy lelkesedéssel – és éppoly kritikátlanul – mind egyházi, mind pedig politikai vonalon a gendertéma megértéséhez. Mondhatjuk azt is, hogy ez a könyv egyfajta propagandakönyvként üzemel, könnyen és ingyen beszerezhető, szívesen terjesztik. Miért is? Nyilván valamilyen politikai cél húzódik meg a népszerűsítő akció mögött.

Geschlecht. Dialoge querbeet, Wien 2008; Catharina J. M. HALKES, *Gott hat nicht nur starke Söhne. Grundzüge einer feministischen Theologie*, Gütersloh 1987; Rosemary RADFORD RUETHER, *Sexismus und die Rede von Gott. Schritte zu einer anderen Theologie* (Sexism and God-talk, dt.) Gütersloh 1985; Ulrike BAIL (szerk.), *Bibel in gerechter Sprache*, Gütersloh 2007; David STEIN/ Carol MEYERS (szerk.), *The Contemporary Torah. A Gender-sensitive Adaption of the JPS Translation*, Philadelphia 2006; Athalya BRENNER/ Fokkeli VAN DIJK-HEMMES (szerk.), *On Gendering Texts. Female and Male Voices in the Hebrew Bible*, Leiden 1993; Brad E. KELLE (szerk.), *Writing and Reading War. Rhetoric, Gender, and Ethics in Biblical and Modern Contexts*, Atlanta 2008; Silvia ARZT, „Gender und Religionspädagogik der Vielfalt. Einleitung”, in: Silvia ARZT (szerk.), *Gender – Religion – Bildung. Beiträge zu einer Religionspädagogik der Vielfalt*, Gütersloh 2009, 9-28; Sybille BECKER, „Explizite und implizite Prozesse von Schulentwicklung”, in: Andrea QUALBRINK/ Annette PITHAN/ Mariele WISCHER (szerk.), *Geschlechter bilden. Perspektiven für einen genderbewussten Religionsunterricht*, Gütersloh 2011, 128-134; Magdalene FRETTLÖH, *Gott Gewicht geben. Bausteine einer geschlechtergerechten Gotteslehre*, Neukirchen-Vluyn 2006; Andrea LEHNER-HARTMANN/ Erich LEHNER, „Geschlechterbewusste Arbeit zu Gottesbildern im Religionsunterricht”, in: Annette PITHAN (szerk.), *Gender Religion Bildung. Beiträge zu einer Religionspädagogik der Vielfalt*, Gütersloh 2009, 194-207; Sabine PEMSEL-MAIER (szerk.), *Blickpunkt Gender. Anstöß(ig)e(s) aus Theologie und Religionspädagogik*, Frankfurt a.M. 2013; Elisabeth PERNKOPF/Renate WIESER, „»Man kommt nicht als Frau zur Welt, man wird es.« Geschlechtertheorien und ihre Anfragen an Theologie und Kirche”, in: Sigrid EDER/ Irmtraud FISCHER (szerk.), „... männlich und weiblich schuf er sie ...” (*Gen 1,27*). *Zur Brisanz der Geschlechterfrage in Religion und Gesellschaft*, Innsbruck/Wien 2009, 60-84; Luise SCHOTTRUFF/ Marie-Theres WACKER, *Kompendium feministische Bibelauslegung*, Gütersloh 3. Aufl. 2007; Erhard S. GERSTENBERGER, *Frauenrollen – Männerrollen. Gender-Studies im Alten Testament*, Münster 2007; Deborah W. ROOKE, *A question of sex? Gender and Difference in the Hebrew Bible and Beyond*, Sheffield 2007; Ute GAUSE, *Kirchengeschichte und Genderforschung. Eine Einführung in protestantischer Perspektive*, Tübingen 2006; Ulrike GLEIXNER/ Erika HEBEISEN (szerk.), *Gendering Tradition. Erinnerungskultur und Geschlecht im Pietismus*, Korb 2007; Anna-Katharina HÖPFLINGER/ Ann JEFFERS/ Daria PEZZOLI-OLGIATI, (szerk.), *Handbuch Gender und Religion*, Göttingen 2008; Dorothee FOITZIK ESCHMANN, ... *und schuf sie als Mann und Frau. Die Kategorie Gender in der kirchlichen Jugendarbeit. Reflexion und Praxismethoden*, Zürich 2008; Magdalene L. FRETTLÖH, *Gott Gewicht geben. Bausteine einer geschlechtergerechten Gotteslehre*, Neukirchen-Vluyn 2005; Elmar KLINGER (szerk.), *Haushalt, Hauskult, Hauskirche. Zur Arbeitsteilung der Geschlechter in Wirtschaft und Religion*, Würzburg 2004.

Prof. Marschütz szerint „Európa posztkommunista országaiban Kuby könyvei úgy funkcionálnak, mint »a« katolikus válasz a mai kor kihívásaira a házassági, család- és szexuálmorált illetően, különös tekintettel a »genderideológiára«”.²⁸

Holott tudnunk kell, hogy Kuby nem rendelkezik semmiféle teológiai végzettséggel, így nem is ismeri a modern morálteológiai szakirodalmat sem, mely ezeket a kérdéseket tudományos igényességgel és a kor kihívásaira nyitottan próbálja tárgyalni. Aki Kuby könyvét elolvassa és maga nem jártas a teológia tudományában, könnyen azt hiheti, hogy a szenvedélyes hang nagy bölcsességeket, egyetemes igazságokat és teológia felismeréseket tartalmaz.

Ki is a szerző? Német publicista, fordító, szociológus. Keresztény fundamentalista, aki politikailag az (ultra)konzervatív-polgári körökben örvend nagy népszerűségnek. Második könyvét tízezres példányszámban küldte el a német nyelvterület összes katolikus püspökének, hogy figyelmüket felhívja „kasszandrai” látomására.

Kubyt bizonyos egyházi körökben és fórumokon gyakran nevezik „Európa Kasszandrájának.” De mit is mesél Kasszandráról a mitológia? A mitológia szerint Apollón beszeretett a gyönyörű, ifjú leányba, Kasszandrába, és meg akarta szerezni magának. Azért, hogy elnyerje a leány kegyeit, a jövőbe látás képességét ajándékozta neki. De Kasszandra tovább sem mutatott hajlandóságot a szerelemre, ezért a férfi megátkozta őt azzal, hogy senki nem fog hinni jóslatainak.

Azért elmondhatjuk, hogy Kuby jóval sikeresebb Kasszandránál, neki és félelmet keltő víziójának egy globális méretű és az emberiséget pusztulásba taszító genderösszeesküvésről jóval többen hisznek. Sajnos sokszor anélkül, hogy ezek a víziók a modern teológia tudományos mércéjével is megmérettetnének. Holott 2014 januárjában az Innsbrucki Morálteológusok és Szociáletikusok Körének Kongresszusa tudományos vita tárgyává tette az írást. Az egyik ilyen bíráló előadás volt Prof. Dr. Gerhard Marschütz bécsi katolikus morálteológia professzor előadása, akinek néhány gondolatát már idéztem cikkem korábbi lapjain.

Tulajdonképpen még csak most kezdenek el megjelenni német nyelvterületen is az első cikkek²⁹, melyek a könyvet teológiai szempontból komoly kritikával illetik. Feltehetőleg a

²⁸ Gerhard MARSCHÜTZ, „A biológiai nem megszüntetése? Teológiai megfontolások a katolikus területen folyó gender-vitához”, in: Szécsi József (szerk.): *Keresztény - Zsidó Teológiai Évkönyv 2014*, Budapest 2014, 166. Online is olvasható: http://teologusnok.hu/files/temak/gender/201504_Gender-ideologia_Prof.Marschutz.pdf.

²⁹ MARSCHÜTZ, Trojanisches Pferd Gender? 433-456; Uő., „Wachstumspotenzial für die eigene Lehre. Zur Kritik an der vermeintlichen Gender-Ideologie”, in: *Herder Korrespondenz* 2014/9, (68) 457-462: http://www.hk-on.de/HKOnline/Documents/HTML%20Einzelbeitraege/2014/Heft%209/HK_68_2014_09_Ss_457ff.htm; Prof. Dr. Marschütz hivatalosan reagált a Bécsi Egyetem Morálteológiai Intézetének oldalán Gabriele Kuby Herder Korrespondenz

belső szakmai kritikának lassan hatása lesz a könyv egyházi megítélését illetően is. Hiszen azért ilyen komoly szakvéleményeket nem lehet csak úgy figyelmen kívül hagyni. Amennyiben a teológia-tudományos kritika kevésnek bizonyulna, az csupán azt igazolná, hogy itt sokkal többről van szó, mint pusztán egyfajta teológiai konzervativizmusról. Elképzelhető, hogy egy újfajta fundamentalizmus megjelenése húzódik meg a háttérben, amelyben a vallásos és a politikai fundamentalizmus össze fonódik.

Idézetek Kuby A nemek forradalma c. könyvéből

Kuby kedvenc fogalma a „relativizmus”:

Korunkban a relativizmus legszélsőségebb vadhajtásait éljük meg: tagadják azt, ami minden ember számára belátható és megtapasztalható, és az emberiség kezdete óta olyan magától értetődő, mint az éjjel és a nappal váltakozása: hogy *az ember két nemben, férfiként és nőként létezik*. Aki még nem találkozott ezzel a gondolkodásmóddal, az beteges hübrisznek tarthatja, amivel nem szükséges foglalkozni. Ez a látásmód azonban (szép csendben) az utóbbi tíz évben az ENSZ, az EU és nemzeti kormányok politikájának vezérfonala lett, és társadalmi forradalomhoz vezet, amely az emberlét alapjait ingatja meg.³⁰

Az idézetből jól látszik, hogy Kuby is úgy ír a „gender ideológusairól”, mint akik relativálni akarják a férfi és női nemet. Ez a félremagyarázás volt meghatározó a szlovák és lengyel genderellenes támadásokban is. A gondolatmenet politikai irányultsága is egyértelmű: ENSZ-, EU-ellenesség.

A gender a biológiai „nem” megszüntetésének szinonimája Kuby írásaiban

„A férfi és a nő nemi különbözőségét társadalmi konstrukciónak tartják, melyet a »heteroszexuális patriarchátus« talált ki.”³¹

„»Kényszer-heteroszexualitás« áll fenn, amit meg kell haladni, amennyiben az ember maga határozhatja meg – »biológiai nemétől« függetlenül – saját »társadalmi nemét«.”³²

2014/11, 590-593 oldalán megjelent replikájára, amelyben Kuby Prof. Dr. Marschütz cikkével szállt csatába, amely a *Herder Korrespondenz* 2014/9, (68) 457-462 oldalain látott napvilágot: http://st-theoethik-ktf.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/p_theologische_ethik/Klarstellung_zu_Kuby_HK11-2014.pdf; Rebeka J. ANIC, „Der Begriff »Gender« als Anathema Eine Kampagne der kroatischen Bischöfe als Beispiel”, in: *Herder Korrespondenz* 2015/3 (69), 157-161; Rebeka J. ANIC/Jadranka BRNCIC, „Missverständnisse um den Begriff »Gender«. Überlegungen anlässlich einer Botschaft der kroatischen Bischofskonferenz”, in: *Concilium* 2015/1 (51) 121-126; Rebeka J. ANIĆ, „Gender, Politik und die katholische Kirche. Ein Beitrag zum Abbau der alten Geschlechterstereotypen”, in: *Concilium* 2012/4 (48) 373-382.

³⁰ KUBY, A nemek forradalma 62.

³¹ UO. 63.

³² UO.

„A harcot a gender mesterséges fogalmával vívják. 1995-ben Pekingben a nők világkonferenciáján a feministák manipulatív módon a *sex* fogalmát fölcserélték a genderével, hogy a férfi és nő közti nemi megkülönböztetést kiszolgáltatassák a szubjektív döntés kényének.”³³

„A genderaktivisták célja »a nemek egyértelműségének megszüntetése« és egy »képlékeny identitás« kialakítása.”³⁴

Ezekből az idézetekből kiderül, hogy Kuby a gender, vagyis a „társadalmi nem” fogalmát a „biológiai nem” megszüntetésének szinonimájaként értelmezi és elítéli. „Így viszont nem magyarázza-e szándékosan félre a gender fogalmát, mégpedig úgy, hogy belőle olyan fenyegető célpont váljon, amivel szemben elkerülhetetlenül szükséges az ellenállás?” – teszi fel a kérdést Prof. Marschütz bécsi morálteológus.³⁵

Ahogy bevezetőmben részletesen elmagyaráztam a „biológiai nem” (sex) és a „társadalmi nem” (gender) fogalmának különbségét, most már az olvasó számára is világos kell, hogy legyen, hogy a „sex” nem más, mint a férfiak és nők közti biológiai, anatómiai különbségek összessége. Ezzel szemben a „gender” a férfi és nő közti társadalmilag kialakult különbségeket jelenti. Így igen, a gender ténylegesen egy társadalmi konstrukció, hiszen az adott társadalmi kontextussal együtt folyamatosan változik. Az a tény azonban, hogy a különböző kultúrák eltérően határozzák meg a nemek társadalmilag kívánatos viselkedését, szerepeit és személyiségjellemzőit (azaz a gendert), még nem következik az, hogy a változó és társadalmilag konstruált genderrel együtt az ember neme is megváltozna. Ez a feltételezés Kuby részéről egyszerűen képtelenség.

Kuby *A nemek forradalma c.* és *A globális szexuális forradalom c.* könyveiben egyaránt Judith Butlert a „genderelmélet vezető ideológusnőjeként”³⁶ jelöli meg. Legfőképpen az 1991-ben németül megjelent nagyon komplikált és nehezen érthető filozófiai írása *a Das Unbehagen der Geschlechter (Problémás nem)*³⁷ miatt. Kuby könyvében tájékoztat arról, hogy Butler lesbikus, és „a magas filozófia köntösébe, nehezen érthető terminológiába” csomagolt elméletét saját „egyszerű szavaival” írja le, mint például:

Egyáltalán nincsenek férfiak és nők. [...] A gender nem kapcsolódik a biológiai nemhez, semmiféle szerepet nem játszik, csak úgy keletkezik, hogy a nyelv létrehozza [...] Az identitás Judith Butler szemében szabadon úszó és flexibilis, nincsen férfi vagy női lény.³⁸

³³ KUBY, *A nemek forradalma* 63.

³⁴ UO. 65.

³⁵ MARSCHÜTZ, *Teológiai Évkönyv* 167

³⁶ KUBY, *A nemek forradalma* 63-64; UŐ, *Die globale sexuelle Revolution*, 81.

³⁷ Judith BUTLER, *Das Unbehagen der Geschlechter*, Frankfurt a. M. 1991. Magyar fordítás: *Problémás nem. Feminizmus és az identitás felforgatása*, Budapest 2006.

³⁸ KUBY, *Die globale sexuelle Revolution*, 82.

Tény, hogy Judith Butler tézisei még a kiművelt filozófusoknak is komoly problémát okoznak, ahogy a könyv magyarra fordítása – Sándor Bea szerint, aki a *Kalligram* c. folyóiratban írt recenziót Butler könyvéhez – szinte teljességgel lehetetlen.³⁹ Mivel Butler filozófiai gondolatainak taglalása meghaladja ennek cikknek a lehetőségeit, nem mennék bele Butler téziseinek filozófiai boncolgatásába. Inkább egy a *Filozófiai Magazinnak* adott interjújából idéznék egy teljesen egyértelmű részletet:

Tudja, nem vagyok örült. Semmiképpen nem tagadom, hogy léteznek „nemek” közötti biológiai különbségek. Mégis, ha azt mondjuk, hogy vannak, pontosítanunk kell, hogy mik is ezek, és ezen a ponton már bele vagyunk ragadva a kulturális jelentési mintákba.⁴⁰

Butler szerint lehetetlen férfit és nőt mondani anélkül, hogy egyúttal kulturális jelentési mintákat is ki ne nyilvánítanánk. Tehát Butler semmiképpen nem tagadja a testiség dimenzióját, ahogy *Jelentős testek* c. könyvében is hangsúlyozza. Mert a „szex» kategóriája kezdettől fogva normatív» és „része egy szabályozó gyakorlatnak, ami a testet megteremti.»⁴¹

Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy Butler bonyolult, dekonstrukcióra épülő modelljét ne lehetne kritizálni megfelelően megalapozott kritikai érvekkel. Ezt amúgy filozófus társai meg is teszik. Viszont a genderelméletek (*gender studies*) tudományát nem lehet kizárólag Butler tézisein keresztül megismerni, hiszen ő csak egy kutatója ennek a nagyon komplex tudománynak, a sok száz többi kutató mellett. Magát a gender studies-t téves *genderelméletként* azaz egyes számban fordítani, hisz tulajdonképpen nincs is olyan, hogy „a» genderelmélet, hanem a gender studies sokfélesége létezik. A lejárato kampányban is az egyes számot használják. A gender studies-ban (magyarul „a társadalmi nemek kutatása», németül Geschlechterforschung) a gender fogalom kerül sokrétűen megalapozásra, mégpedig a kutatás tárgyának megfelelően inter- és transzdiszciplináris módon. A gender studies a „társadalmi nem» és a kultúra, a társadalom valamint a tudományok viszonyát vizsgálja.⁴² Aki tehát a gender studies tudományát akár Butlerre, vagy más hasonlóan egyedi pozícióra hivatkozva

³⁹ SÁNDOR Bea, „Problémás nem, problémás fordítás, recenzió, kritika», in: *Kalligram* 2008/2 (17) <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2008/XVII.-evf.-2008.-februar-Perem/Problemas-nem-problemas-forditas>

⁴⁰ Judith BUTLER, „»Heterosexualitát ist Fantasiebild«. Ein Gespräch mit Svenja Flaßpöhler und Millay Hyatt», in: *Philosophie Magazin* 2013/1, 64-69, itt 66.

⁴¹ Judith BUTLER, *Körper von Gewicht. Die diskursiven Grenzen des Geschlechts*, Frankfurt a. M. 1997, 21. A könyv megjelent magyarul is: *Jelentős testek. A „szexus» diszkurzív korlátairól*, Budapest 2005.

⁴² Christina BRAUN/Inge STEPHAN, *Gender Studien. Eine Einführung*, Stuttgart & Wismar 2000, 9. A gender studies fogalmának jobb megértéséhez érdemes elolvasni néhány tudományos bevezető szakirodalmat, mint pl. Therese Frey STEFFEN, *Gender. Reclam*, Leipzig/Stuttgart 2006; Franziska SCHÖBLER, *Einführung in die Gender Studies*, Berlin 2008; Ruth BECKER/Beate KORTENDIEK (szerk.), *Handbuch Frauen- und Geschlechterforschung. Theorie, Methoden, Empirie*. 3. Auflage. Wiesbaden 2010; Martina LÖW/Bettina MATHES (szerk.), *Schlüsselwerke der Geschlechterforschung*, Wiesbaden 2005.

egy az egyben elveti, az kb. olyan hibát követ el, mintha valaki azt mondaná, hogy ő nem kedveli a magyar szépirodalmat, mert neki nem tetszenek Petőfi versei, vagy pl. az egész pszichológia tudománya elvetendő, mert Freud nem szimpatikus. Ennyire leegyszerűsítő ítéletet nem lehet hozni egyetlen tudománnyal kapcsolatban sem.

És, továbbmenve, mindezt aztán mint politikai fegyvert felhasználni a *gender mainstreaming* fontosságának megkérdőjelezésére és valódi értelmének ilyen irányú eltorzítására nagyon elhamarkodott dolog. Ahogy az is, hogy ha egy közép-kelet-európai teológus(nő) a gender fogalmát használja, vagy éppen ebben a témában kutat, akkor mint genderkövető szinte elkerülhetetlenül súlyos boszorkányüldözéssel számolhat.

A homofóbia megnyilvánulásai Kuby írásaiban

Néhányan úgy vélik, hogy Kubyt méltatlan vád éri, amikor homo főbnek titulálják, amire elsősorban Németországban, szülőhazájában kerül gyakran sor. Hát nézzük a gondolatait!

„A már messze nem diszkriminált, hanem inkább diszkrimináló homo-, bi- és transzszexuálisok kisebbsége arra törekszik, hogy értékeit egy történelmileg példátlan társadalmi- forradalmi folyamattal a többségre kényszerítse.”⁴³

„Eddig kifejezetten melegéről, leszbikusokról, bi- és transzszexuálisokról beszéltek, de már javában zajlik a pedofiliáért és a poligámiáért folytatott harc is.”⁴⁴

Amennyire abszurdak ezek a megfogalmazások, éppannyira veszélyesek is. Hiszen ezekből úgy tűnik, hogy a nemek társadalmi egyenlőségéért folytatott harc valójában egy homo-, bi- és transzszexuális összeesküvés. Ami már rég nem azért küzd, hogy ezek az emberek ne legyenek társadalmi kirekesztés és gyűlölet áldozatai, hanem most már ők akarják átalakítani a többségi társadalmat úgy, hogy mindenki olyan legyen, mint ők. De ha mindez még nem lenne elég, akkor Kuby felvilágosít minket arról, hogy ezek a mozgalmak most már a pedofília és a poligámia törvényesítéséért is küzdenek.

Ez az idézet tudatosan felcseréli a „kisebbség” – „többség” kategóriáját, és úgy csinál ellenségképet a „kisebbségből”, hogy nem az ő „többség” általi kirekesztésükről beszél, hanem kiforgatva a logikát arra teszi a hangsúlyt, hogy ez a „kisebbség” most már a „többség” normalitását és létét fenyegeti. De hogyan lenne erre valaha is képes bármiféle „kisebbség”?

⁴³ KUBY, A nemek forradalma 64.

⁴⁴ UO. 66.

Butler elmélete szerint a „társadalmi nem” hagyományos értelmezése csak egy heteroszexuális mátrixnak ad létjogosultságot, és ezzel létrejön a „megvetett lények köre” , akik számára „a kulturális artikuláció lehetősége” meg van tiltva.⁴⁵ Mivel ezek a megvetett lények arra vannak kárhozhatóak, hogy „nem-élhető életet éljenek”⁴⁶ , Butler az ő dekonstruktivista elméletével „az elismerés nyitottságra képes és együtt érző szótárát akarja létrehozni”⁴⁷ , mégpedig azért, hogy az élhető élet köre ki tudjon szélesedni.

„Ezzel a kiszélesítéssel egyáltalán nincsen szó a házasság és a család feldúlásáról. Sokkal inkább arról, hogy az attól eltérő életmódok ne legyenek megvetés tárgyai, hanem ugyanolyan társadalmi elfogadásban részesüljenek. Hiszen azok az emberek, akik nem illenek bele a heteroszexuális mátrixba, nem kevésbé fontosak.” – fogalmazza Prof. Marschütz.⁴⁸

Az Egyház küldetése Kuby szerint

Az egyházak küldetése és kötelessége lenne a hívek felvilágosítása arról, mi forog kockán az egyén, a társadalom, a kereszténység jövője szempontjából, és ellenállást kellene tanúsítaniuk. Néha akad egy-egy *püspöki megnyilatkozás* ezzel kapcsolatban, ám a *szexuális erkölcs témájáról* katolikus templomokban is alig prédikálnak már, az ifjúság tiszta életre való vezetéséről már nem is beszélve.⁴⁹

Szóval Kuby nagyon örülhet most a különböző politikai és egyházi megnyilatkozások hallatán. Ami a szexuálmorált illeti, nem vagyunk egy véleményen. Szerintem egészen Ferenc pápáig túlságosan is a szexuálmorál dominált a morálteológia kérdések körében, és egyéb nagyon fontos témák, mint pl. a társadalmi igazságosság nem kerültek olyan erőteljesen a figyelem középpontjába. Ez azonban most változik, hiszen végre nem csak arról akar beszélni az egyház, hogy mi folyik a hálósobákban, hanem arról is, hogy Istennek van egy opciója és ez az opció a szegények melletti opció. És ez az opció nemcsak a szociális értelemben vett szegénységet foglalja magába, hanem szót emel mindenfajta társadalmi, vallási kirekesztés, ill. megkülönböztetés ellen is. Így természetesen az elnyomott nő is az a szegény, akivel szemben Istennek opciója van, vagyis akinek pártján maga az Isten áll.

Az Egyház és a gender viszonya Kuby szerint

A katolikus Egyház tanítóhivatala viszont kitart. Kap is érte a médiától. A katolikus Egyház *ősellensége* a genderforradalmároknak, a genderügy minden élharcosának,

⁴⁵ BUTLER, Körper von Gewicht 30.

⁴⁶ UO. 23.

⁴⁷ UO. 10.

⁴⁸ MARSCHÜTZ, Teológiai Évkönyv 171.

⁴⁹ KUBY, A nemek forradalma 83.

haszonélvezőjének és együttműködőjének. Az ENSZ-en belül a genderaktivisták újra és újra megkísérik a Vatikánt kizárni az ENSZ-ből, hogy elhallgattassák ezt a hangot. Mindeddig nem sikerült.⁵⁰

Nem egészen világos persze itt sem, hogy kik is azok a genderforradalmárok, akik ellen az egyház tüzzel-vassal harcol. Nekem csak a saját szakterületem, a biblikus tudomány jut az eszembe, és azon belül is a feminista vagy genderfair Szentírásértelmezés. Ezt is lehetne egyfajta genderforradalmársággként értelmezni, hiszen ez az első olyan bibliaértelmezési módszer, ami a nőkre, az ő társadalmi lehetőségeikre és korlátaikra kérdez rá.

A feminista Szentírásértelmezés építő jellegét azonban már a Pápai Biblikus Bizottság által 1993-ban kiadott „Szentírásmagyarázat az Egyházban” című dokumentum is kiemeli:

A feminista exegézisnek számos pozitív mellékhatása van. Létrejötté óta a nők aktívabban vesznek részt az exegetikai kutatásban. Gyakran a férfiaknál jobban sikerült észrevenniük a nők jelenlétét, jelentőségét és szerepét a Szentírásban, a kereszténység kezdeti történetében és az Egyházban. Annak a modern kulturális látókörnek alapján, amely nagyobb figyelmet szentel a nő méltóságának és szerepének mind a társadalomban, mind az Egyházban, új kérdéseket teszünk fel a bibliai szövegeknek. Ezek új felfedezésekre adnak alkalmat. A női érzékenység talál és kijavít olyan elterjedt értelmezéseket, amelyek célzatosak és arra irányulnak, hogy igazolják a férfiak uralmát a nők felett.⁵¹

Nyugat-Európában minden teológiai fakultáson tanítják ezt a módszert, rengeteg kutatónő foglalkozik ezzel, kismillió publikáció⁵² születik és konferencia szerveződik évente ebben a témában. Én magam vezetőségi tagja vagyok az ESWTR-nek (Teológiai Kutatásban Érintett Nők Európai Egyesülete), amely jelenleg mintegy 600 tagot számlál Európában. És ezek a nők javarészt mind teológia tudományos kutatást végeznek, teológiai fakultásokon tanítanak stb. Tehát azt gondolni, hogy az egyház és a feminista gondolkodás (vagy gendertudatos szemlélet) között eredendő összeérhetetlenség van, meglehetősen szűklátókörűsége és tájékozatlanságra vall.

Kuby könyveinek megítélése, hitelessége, veszélyessége

Ezután a jó néhány idézet után nézzük meg egy kicsit, mik is a problémák Kuby könyveivel kapcsolatban.

⁵⁰ KUBY, A nemek forradalma 83.

⁵¹ PÁPAI BIBLIKUS BIZOTTSÁG, *Szentírásmagyarázat az Egyházban*, Budapest 1997, 36-41.

⁵² A 29. Lábjegyzetben felsoroltam jó pár teológiai szakirodalmat, amely a teológia és gender viszonyát kutatja. Ezek között sok bibliatudományos tanulmányt is talál az olvasó, melyek mutatják, hogy mennyire fontos kérdés a bibliaértelmezés, bibliafordítás stb. vonatkozásában is a genderszemlélet.

- A szerzőnő semmilyen teológiai műveltséggel nem rendelkezik, mégis nagyon fontos morálteológiai és biblikusteológiai kérdésekben foglalt látszólag kompetens módon állást. Így azonban nem tekinthető az írás autentikus szakirodalomnak.
- Kuby saját könyvét nem tekinti szigorú értelemben vett tudományos műnek. „Ennek ellenére tudományos ismeretterjesztő szakkönyvként is igényelné a rendelkezésre álló források alapos és kiegyensúlyozott vizsgálatát az újságírás normáinak megfelelően. (...) Kuby fejtegetései (azonban) nem felelnek meg sem a tudomány, sem az újságírás tényfeltáró elvárásainak” – írja tudományos kritikájában Prof. Marschütz.⁵³
- Állásfoglalásában egyoldalú személyes víziója, fundamentalista keresztény beállítottsága és nem az objektivitásra, valódi tényfeltárássra törekvő érdeklődés vezet. Világlátását elsősorban ultrakonzervatív politikai viszonyulása határozza meg, melyet ENSZ- és EU-ellenes megnyilvánulásai egyértelművé tesznek.
- A szerző kísérletet sem tesz arra, hogy megismerje az amúgy már 1975 óta Nyugat-Európában tudományként elismert és oktatott gender studies kutatási eredményeit.
- A gender studies alapfogalmait fátálisan – politikai megfontolásból? – félre magyarázza.
- Kuby állandóan a „genderideológiáról” beszél, anélkül azonban, hogy az ideológia fogalmát pontosítaná. Kritikájából csupán az derül ki, hogy az ideológia fogalma viszonylagosan aspecifikus és átfogó elhatárolódásként szolgál saját nem ideologikusnak tartott pozíciójával szemben. „Ezért a gender studies-t méltatlannak tartja a reflexióra, amivel szemben szerinte a tartalmi vitát mint politikailag nem kívánatosat nyugodtan meg lehet spórolni.”⁵⁴
- Kubynak nem célja a felvilágosító értelemben vett ideológiakritika gyakorolása, amelyben érvekre alapozott tartalmi vita folyik. Kuby gyakran beleesik abba a hibába, hogy egy érv (vagy egy elmélet) eredetéből következtet annak érvényességi vagy igazságtartalmára úgy, mintha ez az eredet maga lenne a tulajdonképpeni érvényességi vagy igazságkritérium. Ennek megfelelően feltűnően sokszor említi, hogy ez a szerző meleg, vagy az a szerzőnő leszbikus vagy feminista – és ebből levonja a következtetést, hogy ezek kiindulási pontjai eleve gyanúsak és teljesen tudománytalanok, mivel ezek a meleg, leszbikus vagy feminista érdekekből származnak.⁵⁵

⁵³ MARSCHÜTZ, Teológiai Évkönyv 166.

⁵⁴ Uo. 166-167.

⁵⁵ Uo. 167.

- Források szelektív idézése: „Kuby részletesen idézi azokat a szerzőket és szerzőnőket, ill. tanulmányokat, akik saját pozícióját erősítik. Másokat ezzel szemben, akik gondolatmenetét megkérdőjeleznék, ignorálja, vagy eltorzított és értelmét összezavaró módon ábrázolja és kritizálja.”⁵⁶

Miért veszélyes a könyv?

- Kuby ügyesen beépíti gondolatmenetébe a pápai írásokat, egyházi megnyilatkozásokat – ezzel keresve autoritást a gondolatainak.
- *A nemek forradalma* című írás előszavában két püspöki ajánlást is olvashatunk, ami növeli a könyv hitelességét. Bár ez azért kissé meginog, ha valaki jobban utána olvas, ki is Andreas Laun, salzburgi püspöki helynök, a második ajánlás szerzője. Laun kétségkívül az osztrák katolikus egyház egyik legszélsőségesebb figurája. Rasszista, homofób, gyűlölködő, de még az egyház laikus – azaz nem papi részét – lenéző megnyilvánulásairól vált hírhedtté. Legutóbb ez év januárjában a homoszexuálisokkal szembeni toleranciát a náci bűnök elhallgatásának súlyosságával hozta közös nevezőre. Amit saját püspöke Lackner próbált korrigálni a sajtóban tett nyilatkozatával.⁵⁷
- Nagyon jól ráépíti érvelését arra, hogy ő a keresztény értékek mint pl. a család, a tisztaság védelmezője stb. Ezek pedig olyan hívószavak, amelyeket hallva sok jó szándékú keresztény ember cselekvésre mobilizálható.
- Az érintett országokban a katolikus papok soha nem találkoztak tanulmányaik során a gender studies tudományos eredményeivel. Sőt, feltételezésem szerint sokan nem is hallották még pozitív kontextusban a gender kifejezést. Érdekes lenne egy olyan felmérést készíteni, ahol megkérdeznék őket, hogy mit is jelent szerintük a gender fogalom úgy egyáltalán? Valószínű valami nagyon sötét, ördögi, család-, és emberiségellenes ellenségre, arctalan fenyegető világméretű politikai összeesküvésre gondolnának, amely trükkös álruhákat öltve ki akarja pusztítani az egész egyházat. Így

⁵⁶ MARSCHÜTZ, Teológiai Évkönyv, 168.

⁵⁷ Andreas Laun szerint, a homoszexuális irányultság tolerálása ugyanolyan súlyos bűn, mint a náci bűnök elhallgatása: <http://derstandard.at/2000011072736/Bischof-Laun-steht-fuer-NS-Vergleich-in-Kritik>. Lehívás: 2015. május 31. Nem véletlen az sem, hogy Magyarországon a www.eredetimiep.hu oldal reklámozza magyarra lefordított könyveit: <http://www.eredetimiep.hu/fuggetlenseg/2014/november/14/13.htm>. Laun és a politikai szélsőjobb összefonódása ennek alapján egyértelműen megállapítható. A „Wir sind Kirche” (azaz „Mi vagyunk az egyház”) platform oldalán egy katolikus pap Launnak címzett nyílt levelét olvashatjuk, amiben Laun egy lelkipásztori továbbképzésen tartott előadását kritizálják annak botrányos, a II. Vatikáni zsinatot semmibe vevő hangneme miatt, valamint Laun torz egyházfel fogását és rendkívül maradi álláspontját saját püspöki hivatalával kapcsolatban: <http://www.wir-sind-kirche.at/meinungen/offener-brief-weihbischof-laun>. Szóval, ha Kuby könyvét egy ilyen habitusú személy ajánlja, akkor nagyon el kellene gondolkodni az olvasónak.

persze pszichológiailag érthető is lenne, hogy miért ilyen erős a félelem, az ellenérzés a valójában nem is létező „genderideológia”-val szemben.

- Kuby könyvei Európa posztkommunista országaiban „a” katolikus válasznak számítanak a mai kihívásokra, ami a házassági, család-, és szexualmorált illeti.⁵⁸ A témához kapcsolódó szerteágazó és rendkívüli módon differenciált teológiai szakirodalom alig ismert.

Ferenc pápa és a nők

Írásom utolsó előtti fejezetében azt szeretném megvizsgálni, hogy miként viszonyul Ferenc pápa a nőköz. Ehhez szeretnék felhasználni néhány idézetet az *Evangelii Gaudium* azaz *Az evangélium öröme* c. apostoli buzdításból, amely 2013. nov. 23-ban jelent meg spanyolul, a pápa anyanyelvén.⁵⁹

A nők legitim jogainak igénye – annak a szilárd meggyőződésnek az alapján, hogy a férfiak és nők azonos méltóságot birtokolnak – az egyházat komoly feladatok elé állítja, amelyek kihívások, és amelyeket nem lehet felületesen elintézni. (EG 104)

Ki kell szélesíteni azokat a tereket az egyházban, ahol a női jelenlét hatékonyabban megjelenhet. Mert a női talentum nélkülözhetetlen a társadalmi élet minden megnyilvánulási területén. Ebből az okból kifolyólag garantálni kell a nők jelenlétét a munka világában és a legkülönbébb helyeken, ahol az egyház és a társadalmi élet fontos döntései születnek. (EG 103)

Vagy egy másik szép szöveg, egy interjú a pápával a Vatikáni Rádióban, 2013. októberében:

A nők mély kérdéseket tesznek fel, melyeket nekünk kellene feltennünk. Az egyház nem lehet önmaga a nők és az ő szerepvállalásuk nélkül. Az egyháznak elengedhetetlenül szüksége van a nőkre. Mária – egy nő – fontosabb, mint a püspökök. Ezt azért mondom, mert nem szabad a funkciót a méltósággal felcserélni. Éppen ezért a nőről való gondolkodást az egyházban el kell mélyíteni. Alaposan ki kell dolgozni a nő teológiáját. Csak ezen az úton járva lehet jobban átgondolni a nő funkcióját az egyházon belül. A női génusz szükséges azokon a helyeken, ahol döntések születnek. A ma kihívása reflektálni a nő speciális szerepére ott is, ahol az egyházi élet különböző területein az autoritást gyakorolják.

Ezekben a megfogalmazásokban közös, hogy a pápa nem a nők anyai hivatásáról mint egyetlen és kizárólagos feladatról beszél, ami körvonalazza és be is határolja mindazt a területet, ahova a nő saját magát és mozgásterét elhelyezheti a társadalmi és egyházi életben. Ez nyilván nem jelenti azt, hogy az anyaság hivatása kisebb értékűvé válna, csak most a

⁵⁸ MARSCHÜTZ, Teológiai Évkönyv 166.

⁵⁹ Az idézeteket magam fordítottam még a magyar fordítás megjelenése előtt a német verzióból, de a szöveg 2014 februárja óta magyarul is olvasható.

fókusz olyan irányba mutat, amiről az egyház eddig még nem beszélt. A társadalomnak és az egyháznak szüksége van a nőkre, a sajátos női génuszra, mégpedig ott is, ahol döntések születnek, ott is, ahol az autoritást gyakorolják. Ezek a gondolatok egészen bizonyosan forradalmi újdonságként hatnak és új irányok felé mutatnak.

Ferenc pápa jól értette a teremtéstörténet tanítását, azt hogy csak ott valósulhat meg az Isten terve az emberrel, ahol a nő és férfi egyenrangú társként, Isten helyetteseként munkálkodik a teremtett világban, azért, hogy ez a világ emberibb, igazságosabb és testvéribb legyen. Hogy miként ölthet mindez a konkrétumok szintjén formát, azt izgatottan várja a teológia.

A dialógus és a megértés szükségessége „kultúrharc” helyett

A Katolikus Egyház számára a II. Vatikáni Zsinat új vitakultúrája révén lett először igazán fontossá a dialógus. VI. Pál pápa is ennek a témának szentelte a hivatalba lépésekor kiadott enciklikáját *Ecclesiam suam* (1964) címmel, amelyben az egyház az alapítójával folytatott dialógus által értelmezi saját magát, amiből az következik, hogy a korunk emberével folytatott dialógus fontossága is felértékelődik. Kuby számára a Katolikus Egyház szemléletét gyökeresen átformáló reformzsinat semmilyen jelentőséggel nem bír. A dialógus, úgy tűnik tehát, nem passzol Kuby egyházfelfogásához. Számára az egyház a „világgal szemben” áll és nem keresi a kapcsolatot, a dialógust a ma világával.⁶⁰

A *Gaudium et spes* enciklika szemlélete – ahogy azt már bevezetőmben is említettem – szintén a dialógus nélkülözhetetlen mivoltát hangsúlyozza. Már az enciklika címe is „Az egyház a ma világában” egyértelműen jelöli az egyház és a világ viszonyát. Az egyház nem lezárja, nem izolálja magát és nem a világgal szemben értelmezi önmagát, hanem a vele való „leghelsőbb kapcsolatban” (GS 1).

Olyan agresszív támadó szavak helyett, amelyeket Kuby – és gyakran az ultrakonzervatív kelet-közép-európai egyházi megnyilatkozások nyelvezete – használ, Ferenc pápa a dialógus szükségességére teszi a hangsúlyt az Evangélii *Gaudium c.* apostoli buzdításában, még hozzá három fontos területen:

Az evangelizáció a dialógus útját foglalja magába. Ennek a dialógusnak az egyház számára három területe van, amelyekben jelen kell lennie, hogy szolgálatot teljesítsen az ember tökéletes fejlődése számára, és a közjóért fáradozzon: dialógusban az államokkal, dialógusban a társadalommal – amely a kultúrákkal és tudományokkal

⁶⁰ MARSCHÜTZ, Teológiai Évkönyv 172.

való dialógust is magában foglalja – és dialógusban a más hitűekkel, akik nem a katolikus egyházhhoz tartoznak. (EG 238)

A jelenleg folyó gendervitában sürgetően fontos lenne újra felfedezni a dialógus szükségességét, és nem szabadna elfelejteni azt sem, amit a Zsinat a papképzésről szóló dekrétumában az Optatum totius-ban mint célkitűzést megfogalmaz. Fontos lenne, hogy a papnövendékek megismerjék „korunk filozófiai kutatásait” azért, hogy „az igazságtartalmat megtartsák, de a tévedéseket gyökereikben fel tudják ismerni és meg tudják cáfolni” (OT 15).

Az például, hogy miben áll a gender studies igazságtartalma, sehol nem kerül említésre. Vagy csak tévedések lennének benne? És ha igen, akkor próbálja-e bárki is azt gyökereiben felismerni és valós érvekkel megcáfolni?

Az általánosító ideológiává való minősítés – ami ebben a gendervitában történik – eleve kizárja a dialógust és differenciált teológiai reflexió lehetőségét. Nyilván a gender studies – ahogy egyetlen tudományág sem tökéletes – kritizálható, de csak józan érvekre építve a higgadt tudományos diskurzus keretében. Ami azonban jelenleg a kelet-közép-európai régióban – és nem csak ott – folyik, nagyon távol áll ettől, és így paradox módon tulajdonképpen maga az ideológiakritika válik önkényes és reflexióra képtelen ideológiává. Ahogy Prof. Marschütz fogalmazza, az egyház meg kellene, hogy lássa a gender studies-ban a növekedési lehetőséget a saját tanítása számára, azaz mindazt, amivel saját szemléletét gazdagíthatja.⁶¹

„Ilyen keretekben kellene a gender és az egyház, ill. a teológia viszonyát a jövőben újragondolni. Ami semmiképpen nem veszélyes, hanem termékeny gondolkodást eredményezne. Legalábbis lehetséges kellene, hogy legyen a gendertörekvésekkel »egy őszinte és okos párbeszédet« folytatni (GS 21)” – vonja le végső következtetéseit a bécsi morálteológus.⁶²

A folyamat legveszélyesebb scenáriója talán az lenne, ha gender studies-t és a gender mainstreaminget támadó kultúrharc oda vezetne, hogy nem lehetne többet beszélni a férfiak és nők társadalmi egyenlőségéről, hogy bizonyos embercsoportok – szexuális orientációjuk miatt – még az eddigieknél is súlyosabb kirekesztés és gyűlölet áldozataivá válnának. És ki tudja, még mi van ennek a „genderideológiával” fémjelzett kultúrharcnak az álarca mögött? Milyen lehet az igazi arca 21. század új politikai- és vallási fundamentalizmusának?

A teológiának társadalmi felelőssége van, és ha olyan folyamatok indulnak el egy adott társadalomban, amelyek veszélyeztetik a társadalmi igazságosságot és az emberi méltóságot,

⁶¹ MARSCHÜTZ, Teológiai Évkönyv 174-175.

⁶² UO. 175-176.

akkor a teológia sem hallgathat. Visszatérve bevezetőm néhány sorához: a felelősen megélt hit az, ami felszabadíthat a társadalmi igazságtalanság, az elnyomás, az alárendeltség, a nyomor, a hátrányos megkülönböztetés, a kirekesztés alól. Egy emberibb és igazságosabb társadalom ugyanis csak akkor jöhet létre, ha képesek vagyunk meglátni kirekesztett, megvetett embertársunkban a szenvedő Isten arcát – aki mellett nem mehetünk el tétlenül.